

Escriure és un acte d'amor

14 reflexions del llibre «El sentit de la ficció» de Jaume Cabré

«Aquest llibre és un conjunt de reflexions personals sobre aquest equívoc que és la literatura, basades en la meua limitada experiència de lector i escriptor.»

Ho explica Jaume Cabré, que va néixer a Barcelona el 30 d'abril de 1947, a la primera pàgina del seu llibre *El sentit de la ficció*, en què ens regala les seves reflexions sobre el llenguatge literari: des del to fins als personatges. Des de la sensibilitat fins al rigor. Des de l'ús de la ironia fins a l'abús de l'ego. En recollim 14 que giren al voltant de l'ofici d'escriure, del plaer de llegir i de la vida.

Foto: ACN

1. Un lector, crec jo, és un escriptor en potència; però no ho és necessàriament, de la mateixa manera que el públic d'un concert, per més atent i culte que sigui, no té per què ser músic. Un lector no té per què ser escriptor; hi estic d'acord. Ara bé, un escriptor no pot deixar mai de ser lector.
2. El lector d'una novel·la, o el lector de poesia, si n'ha sortit transformat, quan tanca el llibre per darrer cop, sap que a partir d'aquell moment ell és ell més aquella lectura.
3. Sóc un lector àvid i constant de poesia perquè hi veig el motor de l'expressió literària en estat pur. És més: crec que cal desconfiar del novel·lista que no llegeix poesia. Si no té necessitat de la

paraula poètica, li falla alguna qüestió íntima, profunda i probablement li costarà donar el toc màgic necessari als seus escrits; perquè encara que estiguem davant d'una novel·la, l'autor, si vol que aquella novel·la tingui entitat literària, ha de ser capaç d'omplir-la de vida.

4. No he oblidat mai a la vida aquest comentari [de Nani Riera]: un personatge, a més de fer i ser, ha de sentir. Si no, el seu fer i ser serà de plàstic. I com a la vida, si és un home, s'ha de posar les mans a les butxaques i trobar-hi coses abandonades. I si és una dona, per buscar el manyoc de claus remena la bossa durant un minut sencer abans de decidir que se l'ha deixat a dintre de casa.

5. El novel·lista vol publicar l'obra, vol fer-la pública. Però li agradaria que no la hi destrossessin; li agradaria que agradés molt. És el risc de publicar. La punxada al propi ego que l'escriptor pot rebre per una crítica negativa desproporcionalment ferotge o mal informada, o impertinent, pot ser dolorosa i aquest dolor dependrà directament del grau de compromís amb l'obra que hagi volgut assumir l'escriptor, tot i que també dependrà en gran mesura de la mida del propi ego. L'única solució per evitar aquest tràngol consisteix a deixar d'escriure. És clar que n'hi ha una altra, molt practicada, que consisteix en això que dèiem: marcar distàncies, desfer tots els lligams sentimentals que hom té amb l'obra acabada de publicar i repetir a tort i a dret que allò és una obreta més, que està feta així, xip xap, i que re, que ja en farà una altra. Llavors, la patacada, si hi és, sol ser més lleu.

6. L'escriptor, l'escultor, el pintor, el músic, fan formes, fan obra a partir d'un acte supremament lliure i que existeix únicament per la voluntat de l'artista. Escriure és un acte d'amor. [...] Quan em plantejo per què escric, arribo a la conclusió que és perquè faig una aposta per la durabilitat. Ho visc així i no ho considero cap petulància. L'oncle Maurici, personatge de *L'ombra de l'eunuc*, ho vivia de la mateixa manera i en citava el *tòpos* exacte; *Le dur désir de durer*. Aquesta admiració és molt compromesa: vol dir que em prenc seriosament la literatura; vol dir que en la literatura, m'hi va la vida.

7. Què és, el to? No és només l'estil; certament és l'estil, però no només estil. És el tipus de llenguatge, el tipus de registre, la cadència de les frases, la seva llargària, el tipus de paraules, la correspondència entre una manera de dir del narrador i la veu per als diàlegs, la celeritat o la morositat de la presentació dels fets, el ritme de les frases, el lloc exacte destinat a la ironia, l'ús o l'absència del grotesc... i algunes coses més.

8. No cal dir que el meu intent és el d'apropar-me al primer dels plantejaments sobre la documentació: al rigorós i generós. I la meua manera de fer-ho (i voldria dir, d'aconseguir-ho) és de llegir molt sobre l'època, llegir obres de l'època, si n'hi ha, anar-ho ficant dins del meu inconscient, anar vivint l'època talment com intento viure amb els meus personatges. [...] Per exemple, si vull fer entendre que la Rambla barcelonina no estava enllambordada a finals del divuit, en comptes de dir-ho (cosa que no té cap sentit), faig que quan un personatge surt de l'Hostal de les Quatre Nacions, com que no s'hi veu més enllà de la dèbil il·luminació de l'entrada de l'hostal, fica el peu en un toll d'aigua enfangada i renega.

9. Com a lector, em molesta molt adonar-me que l'autor està aplicant un recurs de l'ordre que sigui; hi ha autors que són especialistes en aplicacions de recursos com pegots, potser perquè han fet una descoberta que els ha plagut, però que deixen els morts al camp de batalla tècnic. L'ideal, per a mi, és que la feina d'artesanía, humil però necessària (i molt divertida de fer), esborri la traça del crim, el rastre dels pegots dels recursos, de tal manera que tot el que hi ha al llibre sigui natural i necessari i el lector ho capti com que no podia ser d'altra manera.

10. Sigui quin sigui el tema, sigui quin sigui el món i els personatges triats, una eina fonamental per al narrador és la del sentit agut de la versemblança. I amb això no estic defensant que les novel·les hagin de ser realistes. Han de ser com l'autor vol que siguin; però hi ha d'haver un sentit de la versemblança sòlida i incontestable. A la novel·la hi pot aparèixer una vaca. Si la vaca mugeix, som en paràmetres realistes; si la vaca parla, som en el terreny de la fantasia. Només cal

ser conseqüents.

11. La literatura té el poder de fer que una novel·la que parla d'una temàtica que ni et va ni et ve, et pot arribar a apassionar per la manera com t'ho explica.

12. Crec que no hem de reservar per al poeta la capacitat musical del llenguatge. El prosista també pot prendre's el devenir del text com un devenir musical. Podem fer-ne la prova llegint en veu alta textos diferents. Sovint ens trobarem amb textos secs, durs d'oïda, que es limiten a explicar allò que l'autor té intenció d'explicar. De tant en tant, topem amb textos que expliquen el que l'autor vol que expliquin però que adquireixen valor per ells mateixos, perquè la sola manera com està construïda la cadència de les frases i la tria que s'ha fet de les paraules i de la seva sonoritat, ens converteixen el text en un plaer per ell mateix.

13. Per raons de timidesa desconfio de la primera persona i trobo incòmoda i feixuga la segona persona, sobretot en textos llargs. Només em queda la tercera. Però hi ha històries que et demanen primera o segona i has de negociar una sortida honorable. Aquesta és una qüestió més important que no sembla, perquè la persona et pot marcar la distància entre el narrador i el món narrat i en aquesta reflexió també s'hi pot esmunyir, encara que no ho vulguis, la distància entre el novel·lista i el món narrat.

14. Una de les grans inexactituds del nostre segle és aquesta afirmació tan sentida: «No tinc temps per llegir». Qui ho diu no menteix, però no és precís. Hauria de dir: «En la meua escala de valors, la lectura està relegada a la novena posició i per tant no trobo mai el moment idoni». Perquè aquesta persona ha llegit revistes i diaris, ha passejat, ha mirat la televisió, ha badat dalt del tren o del metro, ha dormit... Tothom té temps per llegir, si vol llegir.

L'escriptor Jaume Cabré conversa amb Stefania Ciminelli, la seva traductora a l'italià, a la secció *Entre línies* (<http://www.catorze.cat/grans/temes/640/entre/linies>) de Catorze:
V?deo: <https://www.youtube.com/watch?v=QLFpwL9OjMc>

la mirada

PREMI D'HONOR DE LES LLETRES CATALANES

El sentit de la ficció <http://www.grup62.cat/livre-el-sentit-de-la-ficcio-93970.html>

© Jaume Cabré

© Edicions Proa, 2010